

לקראת בדר/בת מצווה

מטרות:

1. התלמידים יכירו בעוצמתה של מסורת ויראו את עצמם אחראים להמשכיותה.
2. התלמידים יראו במצוות ובבדר/בת המצווה הזדמנות לחיבור

חלק א' – פתיחה – סיפור

5 זק'

נפתח בסיפור.

הסיפור עוסק בשרשרת הדורות של עם ישראל בהקשר להדלקת נרות שבת (כדי להקדים תרופה למכה ולתת מקום לצד הנשי).

באמצע שנות ה-90 עלה רעיון מהפכני במוחו של יהודי העומד בראש מערכת פירסום והוצאה לאור. הרעיון היה כזה - מה היה קורה אם עיתון ה'ניו יורק טיימס', שנחשב לעיתון המשפיע והמפורסם ביותר בכל הזמנים, היה מפרסם מדי ערב שבת לוח זמני הדלקת נרות שבת. אז ברור שמישהו יאלץ לשלם כדי לקנות את שטח הפירסום הזה מידי שבוע. אבל רק תחשבו על הגאווה והמודעות היהודית שתיווצר בעקבות פירסום שבועי זה של השבת, הקדושה כל כך לעם היהודי. וכך הלך מיודענו, ומצא יהודי עשיר ונדיב שהתמכר לרעיון וקנה אותו תמורת תשלום "סימלי" של כמעט 2500 דולר מידי שבוע!!! אבל הוא עשה זאת. וכך במשך חמש שנים, מידי יום שישי, ראו היהודים ברחבי העולם את המודעה הבאה: "נשים יהודיות - זמן הדלקת נרות ביום שישי הזה הוא...".

לבסוף, אותו יהודי עשיר נאלץ לקצץ במימון בכמה מהפרייקטים שלו, וביוני 1999 הופסק פירסום זמני השבת. ומאז הוא לא פורסם שנית, למעט פעם אחת. היה זה ב-1 לינואר 2000. ה'ניו יורק טיימס' פירסם את מהדורת המילניום שלו. זו היתה מהדורה מיוחדת וחגיגית, שנפרסה על גבי שלושת העמודים הראשיים. בעמוד הראשון שיחזרו את החדשות שהיו ב-1 לינואר 1900, בעמוד השני הופיעו החדשות האקטואליות לאותו היום: 1 לינואר 2000, ובעמוד הראשי השלישי פורסמו תחזיות ל-1 בינואר 2100, כלומר מאה שנים קדימה.

בעמוד בדיוני זה נכללו נושאים כגון: ברוכים הבאים למדינה ה-50 - קובה, או האם לרובוטים מותר להצביע בבחירות, וכך הלאה... ובנוסף לכתבות המרתקות באותו עמוד בדיוני לשנת 2100, הוכנסה שוב המודעה בתחתית העמוד המיידעת נשים יהודיות על זמני הדלקת נרות שבת. כך סתם, בלי שאף אחד שילם בעבורה או הזמין אותה. ה'ניו יורק טיימס' בחרו להכניס אותה.

המו"ל של ה'ניו יורק טיימס', אדם קתולי ממוצא אירי, נשאל לגבי זה, והתשובה שלו היתה מדהימה ומדוייקת להפליא, והיא נוגעת לנצחיות של העם היהודי ולעוצמה של מנהג שכמנהגו נוהג מדורי דורות. וכך הוא אמר: "אנחנו לא יודעים מה יקרה בשנת 2100. זה בלתי אפשרי לנבא את העתיד. אבל בדבר אחד אנחנו יכולים להיות בטוחים בהחלט, והוא - שבשנת 2100 נשים יהודיות תדלקנה נרות שבת!"

ואז קרה הדבר המדהים הבא - מישהו קרא את הסיפור הזה שהופץ באימיילים. הוא לא התעצל והלך לבדוק ביומן באיזה יום יוצא הראשון לינואר 2100, וגילה שזה יוצא יום שישי... (מתוך אוצר הסיפורים למחנכים ולמרצים, שבת קודש, בשם ספר 'השבת')

דיון לאחר הסיפור

(הערה: במידה ויעלו כאן תשובות 'אנטי', נרכך אותן בהקשבה, אך נבקש מהתלמידים להעלות גם את הפן החיובי ואת היתרונות שבהעברת מסורת רבת שנים)

1. מה אומרת לדעתכם העובדה שגם בעוד מאה שנה עדיין ידליקו נרות שבת?
2. אלו מסורות אתם ממשיכים?
3. כיצד לדעתכם זה קשור לבר / בת מצווה?

נוסיף ונסכם:

בר/ בת מצווה היא העברת לפיד האחריות אליכם. בין שאר האחריות בחיים שמוטלת על כלל המתבגרים בתחומים שונים, יש לנו גם אחריות בתחום היהודי. אנחנו בנים ובנות של מסורת נפלאה, רבת שנים. מדור לדור אנחנו נושאים בשורה שהתחילה באברהם אבינו שיצא למסע אל ארץ ישראל. בשורה של חסד, של מעשים טובים, של חיבור לארץ, של חיבור בין האדם לאלוקים ושל אחריות לתיקון העולם. המסורת הזו ממשיכה גם בזכות סיעתא דשמיא (עזרה מן השמיים) אבל גם בגלל ששנים על גבי שנים, בתקופות הקשות ביותר ומול פיתויים גדולים אבותינו לא ויתרו עליה וחיפשו איך להמשיך את הבשורה הזו הלאה. אם היו קוטעים את המסורת היא לא היתה עוברת אלינו- וגרוע מכך- לא היו פה... כעת, בגיל של מחויבות ובגרות, הגיע תורכם להיות אחראים, אחראים למעשים שלכם וגם אחראים לעתיד ולהמשכיות של העם היהודי.

חלק ב- מחוברים

15 זק'

- לכל אחד יש את נקודת החיבור שלו ליהדות. לדוגמה, דמויות מוכרות: האסטרונאוט אילן רמון שבחר לערוך קידוש בשבת אפילו בחלל, זמרים ששרים פסוקים מתהילים, שחקן הכדורגל ערן זהבי שאומר על המגרש 'שמע ישראל' במשחקים בין לאומיים ויש עוד המון דוגמאות. בגיל בת ובר מצווה, לפי היהדות גם אנחנו כבר שייכים ללקיחת האחריות על החיבור שלנו ליהדות.
- כל תלמיד מוזמן לשתף במילה או במשפט דבר אחד בו הוא מתחבר ליהדות. [אפשר לנצל את השיתוף גם לסבב שמות. שמי...ואני מתחבר ליהדות ב...] המנחה יסביר שהנקודה הזו יכולה להיות קשר לעם/לארץ/לחברה/למצווה או מנהג/ לערך יהודי כמו 'זאהבת לרעך' או 'כיבוד הורים'. אפשר גם לומר משהו עתידי בו היתי רוצה להתחבר. אין חובה להשתתף...

שיתוף באמצעות משחק פאזל פיזי:

יש להדפיס מראש את פאזל 'שמע ישראל' ולגזור לחלקים. כל אחד שמשתתף, או אפילו אומר 'לא יודע', מקבל חלק של פאזל.

< אפשרות נוספת היא, לחלק לכל תלמיד חלק של פאזל עליו הוא רושם את נקודת החיבור שלו בצד הריק. לאחר שכל התלמידים שיתפו, המנחה ימדוד זמן או ישים שעון חול ויורה לתלמידים לחבר את כל חלקי הפאזל זה לזה (ניתן להדביק באמצעות דבק סלוטייפ).

*שימו לב, במידה ומספר התלמידים קטן או גדול ממספר חלקי הפאזל ניתן לכתוב בזוגות, או לתת לתלמידים עוד חלקים ריקים להשלמת הפאזל.

שיתוף באמצעות משחק וירטואלי:

מקרינים על המסך את הפאזל הוירטואלי, כל אחד שמשתתף בנקודת חיבור שלו מצביע על חלק שהוא מעוניין להפוך. המשתתף הראשון צריך להתחיל מאחת הפינות, והבא אחריו צריך לבחור חלק שצמוד לחלק הקודם שנהפך (לא משנה מאיזה צד) המטרה היא לזהות מה כתוב ומהי התמונה שמאחורי חלקי הפאזל. (גם אם התלמידים מגלים מהר יחסית, ניתן הזדמנות לתלמידים נוספים לשתף בנקודת החיבור שלהם)

לאחר שהתלמידים עמדו במשימה, יתגלה משפט שקשור לתוכן השיעור:

"שמע ישראל, ה' אלוהינו ה' אחד."

זהו אחד הפסוקים המפורסמים ביותר ביהדות, אומרים אותו בתפילה, לפני שהולכים לישון, כשמניחים תפילין, הוא גם כתוב בתוך המזוזה, הוא גם ידוע כמשפט שיהודים אמרו כשהלכו אל מותם במסירות נפש. הפסוק הזה מחבר בעצם שני קצוות- את האדם, את עם ישראל- ואת אלוקים.

להרחבה:

סיפורים מרגשים על שמע ישראל:

< הרב יצחק הרצוג ז"ל, אביו של נשיא המדינה והרב הראשי לישראל, זיהה ילדים יהודים שהושארו במנזרים בשואה על ידי הוריהם בעזרת שמע ישראל שזכרו.
<<https://www.hidabroot.org/article/1155929>

זאב ינאי בידיעות אחרונות מספר סיפור מדהים על הצלה בשואה של סבו בזכות 'שמע ישראל' <<https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4799111,00.html>

רועי קליין שקפץ על הרימון כדי להציל את חבריו זעק 'שמע ישראל' ברגעיו האחרונים.

חלק ג – המצווה

5 זק'

אחד מנקודות הציון בחיבור שלנו ליהדות, במעגל החיים, זה בר ובת מצווה. משמעות המילה בר בארמית היא בן - בגיל 12 או 13 אנו הופכים להיות בני מצווה, על פי המסורת אנחנו כבר בגיל שמתאים לקיום מצוות. בחלק הזה אנחנו מבקשים להתבונן קצת במושג מצווה.

נשאל את התלמידים - מה פירוש המילה "מצווה"?

לאחר שנאסוף את התשובות נסביר - הפשט הוא שמצווה היא מלשון ציווי - מישהו מצווה אותך אומר לך מה לעשות.

אבל פנימיות התורה מלמדת סוד - המילה מצווה מזכירה לנו את המילה צוותא, מלשון צוות - חיבור. (צוות הוא אנשים שמתחברים יחד).

המצוות- תפילין, הדלקת נרות ועוד, שציווה אותנו אלוקים, מחברים אותנו לנשמה שיש בנו, ולא לאלוקים שברא אותנו.

המצוות מחברות אותנו לארבעה מעגלים:

(הערה: אפשר להקריא את הכותרת של כל מעגל ולבקש מהתלמידים שיסבירו ולאחר מכן להוסיף על דבריהם.)

חיבור לעצמי - תחשבו על הרגע הזה בבוקר שאדם מניח תפילין או על הרגע הזה בו מדליקים נרות ועצמים עיניים, זה רגע של התכווננות, רגע בו אנחנו קשורים לנשמה שלנו, לחלקים הכי פנימיים ועמוקים. תפילין של ראש- המוח מתחבר, תפילין של יד- מול הלב שמתחבר.

חיבור לשרשרת הדורות - כבר דיברנו על כך, כשאני מניח תפילין אני מצטרף לדורות על גבי דורות של יהודים, נקשר לכל השרשרת שלא פסקה מימי משה רבינו.

חיבור בין אדם לחברו - יש מצוות רבות שבין אדם לחברו, של אהבת האחר והיחס הנכון אליו. המצוות מלמדות אותנו שיש לנו אחריות לאחר, לא רק שמתחשק לנו אלא מחויבות אמיתית.

חיבור לאלוקים - ומעל הכל המצוות הם חיבור למי שנתן אותן, אל האלוקים - ולכך רומז ה- ש' שעל התפילין, ומה שכתוב בתוך התפילין (אותו נראה בסדנה עם סופר הסת"ם).

זו שנה משמעותית ומחברת עבורם.

אם מסיימים את השיעור כאן המנחה יסתיים בברכת מזל טוב למי שהיה לו כבר בת/בר מצווה, ומזל טוב למי שיהיה, ומאחל שתהיה זו שנה משמעותית ומחברת עבורם.

חלק ד – בגרות ואחריות

10 זק'

נקרין על המסך ברכה לבת מצווה, ונפנה את תשומת לב התלמידים לביטוי "אחריות על הכתפיים".
בר מצווה ובת מצווה זהו גיל שלפי המסורת יש יותר אחריות על הכתפיים, כפי שאמרנו קודם,
הנה אתם הופכים להיות "הדור הבא", "מעבירי המסורת", מסוגלים ליותר, אחראים יותר.

אחריות לעיתים מצטיירת לנו כמשהו קשה, משימה, משהו 'לסחוב אותו'. כשאימא אומרת לך
'אתה אחראי על הכלים' או 'את אחראית להוציא את האחים מהגן, את כבר מסוגלת' זה אחריות
שהיא חגיגה או עול? למה שבן אדם יתחבר לתפקיד בעל אחריות? הרי כולנו מעדיפים בסופו
של דבר לננות.

בשביל להבין את זה ניקח דוגמה מהחיים של מקצועות שנחשבים ונדרשים בארץ שלנו- למשל:
רופא/ה, ראש המוסד, מנכ"ל/ית של חברת סייבר, טייס/ת,

בואו נבחן מקצוע אחד - (התלמידים יבחרו אחד מהמקצועות)

◀ נפרוט, אילו יכולות וכישורים נדרשים במקצוע הזה? (התלמידים יפרטו כמה שיותר יכולות
גבוהות)

◀ איזה 'משימות' קשות, אחריות ומאתגרות יש בתפקיד הזה?

◀ אז למה בכל זאת לבחור בתפקיד הזה, מדוע הוא חשוב ו'נחשב'? (מטרות, יעוד, מימוש
הכישורים ותרומה לעולם)

נגיע למסקנה שתפקידים והישגים מסוימים דורשים כישורים, מאמץ, אחריות רבה ואף מחיר,
אך המטרה, השליחות, התועלת לעצמי ולאחרים (וגם תחושת השליחות והתפקיד בעולם) הוא
הרווח המצדיק את כובד האחריות.

כך גם בגיל בר ובת מצווה,

גיל בגרות אומר שיש לנו יותר יכולות. (כאן אפשר לשאול אילו יכולות שונות יש לכם מגיל 6 או
10?)

היכולות האלה מחייבות אותנו באחריות רבה יותר כלפי משימות ואתגרים שבפנינו. אנחנו
נדרשים ליותר, הן בדברים היומיומיים- כמו עזרה בבית, לימודים ברמה גבוהה יותר, יותר שיקולי
דעת. כך גם בהיבט היהודי- בגיל מצוות לפי התורה אנחנו כבר בעלי יכולת. אנחנו הופכים להיות
'הדור הבא' של העם שלנו, שהדברים תלויים בנו. גם כשזה קשה או דורש אחריות, בסופו של
דבר זה הישג שבו אנו מממשים את מי שאנחנו, ויוצר חיבור יותר משמעותי לעצמנו, לאלוקים,
ולסביבה שלנו.

סיום

10 זק'

המנחה אומר לתלמידים כי אחד הבסיסים ביהדות הוא לדעת לשאול ולברר, מי שיש לו שאלה בנושא בר מצווה, מצווה או יהדות מוזמן לשאול אותו. כיון שזמן קצר הוא יוכל לענות רק על שאלה נבחרת או מספר שאלות. כל תלמיד שרוצה יכתוב פתק שאלה, כל הפתקים יכנסו לכובע/קופסה והרב ישלוף כמה שאלות נבחרות ומתוכם יענה שאלה או שתיים ואת היתר ישאיר להם פתוח לברר בעצמם... בהמשך חייהם כחלק מהחיבור האישי שלהם...

נסבך למורה- אוסף שאלות ותשובות להרחבה

מה עם בנות ומצוות? מדוע בנות לא מניחות תפילין?

יש מצוות רבות שמופנות אל הכלל- כמו כשרות ושבת. יש שמופנות אל גברים כמו תפילין, ויש מצוות ששייכות יותר לנשים- כמו הדלקת נרות שבת. (היו בהיסטוריה נשים מיוחדות שהניחו תפילין, ובמקרים מסוימים גברים מדליקים נרות אבל זה בסוגריים). ככלל יש יותר מצוות לגברים, משום שלפי פנימיות התורה נשים קרובות יותר אל האלוקים באופן טבעי וצריכות פחות מצוות מעשיות כדי להתחבר את האלוקים.

אי אפשר להיות קשור לבורא בלי מצוות?

האמת היא שכל יהודי קשור לאלוקים איך שהוא, מצד הנשמה שלו, גם בלי לעשות כלום. אולם האלוקים קבע מערכת מסודרת של קשרים- שנקראים מצוות. כל מצווה היא כמו חבל דק, וביחד כל המצוות הן חבל עבה שמחבר את האדם לאלוקים. דומה הדבר לילד שאוהב את אבא שלו בלי לעשות כלום עבורו וגם כשיהיה רחוק מעבר לים ולא ירים טלפון. אבל ברור לנו ששלמות הקשר היא כשהן מכבד את אביו, דואג לו, בא אליו, ומתחבר אליו.

מדוע בנות חוגגות לפני בנים?

ההלכה אומרת שבנות נכנסות לגיל מצוות בגיל 12 ובנים בגיל 13. גם מבחינה פיזיולוגית בנות מתבגרות מוקדם יותר, וגם מבחינה נפשית ורוחנית.

האם התבגרות של יהודי שונה מהתבגרות של אינו יהודי?

התבגרות פיזית זהה בכל העמים, או דומה. במסורות שונות יש טקסט התבגרות שונים בגילאים כאלה ואחרים. למשל בישראל חובות וזכויות בגדול מתחילים מגיל 18. ביהדות חיוב במצוות מתחיל בגיל 13.